

Eriksen, T. H.: *Sociální a kulturní antropologie - Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. 407 s., ISBN 978-80-7367-465-6

Karol Krpala

Abstract

The book of T. H. Eriksen offers the summary of basic theoretical works and theories in contemporary social and cultural anthropology. It deals with questions related to the basic aspects of social anthropology theory, research and investigation. It provides insight into the discipline, usable also for scholars and students of other social sciences.

Minulý rok vydalo české nakladatel'stvo Portál knihu od známeho profesora sociálnej antropológie na univerzite v Osle, Thomasa Hyllanda Eriksena, s názvom *Sociální a kulturní antropologie – Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Ako uvádza sám autor, kniha vzhádza z európskeho, britského a škandinávského teoretického antropologického systému, no so zreteľným vplyvom francúzskeho štrukturalizmu a americkej symbolickej antropológie. Práca podáva zhustený obraz základných etnografických monografií, pričom kombinuje novšie prístupy s tými, ktoré možno považovať za „klasické“ práce v oblasti tejto vednej disciplíny.

Kniha sa celkovo tematicky delí na 19 kapitol, ktoré postupne čitateľa oboznamujú s predmetom a metodológiou odboru a jednotlivými oblasťami vzťahov a problémov, ktoré tvoria obsah jeho bádania. Jednotlivé kapitoly pojednávajú o vymedzení predmetu (1. kapitola) a dejinách antropológie (2. kapitola), o terénnom výskume ako základnej sociálno-antropologickej metóde (3. kapitola), o probléme človeka ako sociálneho tvora a základných aspektoch jeho sociálnosti (4. kapitola), o problematike „miestneho usporiadania“ ako organizačného problému každého ľudského spoločenstva (5. kapitola), o problematike vzťahu jednotlivca ako základného „stavebného“ prvku spoločnosti vo vzťahu ku spoločenskému celku reprezentovaného skupinami, sociálnymi štruktúrami a systémami (6. kapitola),

o otázke príbuzenstva a pôvodu (7. kapitola), manželstva a sociálnych aliancií ktoré vznikajú na základe uzatvárania manželstva (8. kapitola), o probléme gender a veku ako všeobecne platných sociálnych diferenciačných kritérií (9. kapitola), o vzťahoch spoločenskej hierarchie (10. kapitola) a na ne nadväzujúcej problematike politiky a moci (11. kapitola), o otázkach výmeny (kapitola 12) sociálnych aspektov výroby a technológie (kapitola 13) o sociálnom význame a funkcií náboženstva a rituálu (kapitola 14), o otázke kultúrne determinovaných spôsobov myslenia, ktorá sa viaže na oblasť kognitívnej antropológie (kapitola 15), o problematike tradícií a úskalia tradícií, najmä však v antropológickom myslení (kapitola 16), o tvorbe etnicity (kapitola 17), a nadväzujúca kapitola o problematike „politiky identity“ (alebo politickej identity), ktorá sa týka tak nacionalizmu „národného“ i „menšinového“ (kapitola 18), a nakoniec, o probléme vzťahu spoločnosti a globálnych spoločenských štruktúr, s dôsledkami procesu globalizácie tak pre spoločnosti ako socio-kultúrne systémy, ako aj pre samotnú vedu ktorá sa ich skúmaním zaoberá (kapitola 19).

Autor spracoval obsah knihy systematicky: postupuje od základných pojmov ku partikulárnym kategóriám, a následne, od partikulárnych kategórií ku kategóriám všeobecnejším, resp. „globálnym“. Práve z hľadiska systematického spracovania obsahu knihy možno ako malý nedostatok vnímať to, že autor venoval pomerne malý priestor problematike sociálnych inštitúcií a hlavne inštitucionálneho systému spoločnosti ako celku. Hoci autor knihu tematicky rozčlenil, okrem iného, aj na základe jednotlivých oblastí sociálnych vzťahov ktoré sú predmetom sociálno-antropológického výskumu, v knihe chýbajú teórie ponúkajúce sociologické, resp. sociálno-antropológické klasifikácie inštitucionálneho systému. Spomínaný nedostatok však pravdepodobne neovplyvní to, čo je základnou funkciou tejto práce – poskytnúť čitateľovi základný prehľad sociálno-antropológických teórií a problémov ktorými sa táto disciplína zaoberá.

Eriksenova kniha je svojim obsahom vhodná nielen pre sociálnych antropológov, ale aj pre študentov politológie a iných humanitných odborov, hlavne na magisterskom a PhD. stupni vysokoškolského štúdia. Aj keď ju možno svojim zameraním zaradiť medzi učebnice, podáva prehľad teoretického aparátu sociálnej antropológie na pomerne vysokej odbornej úrovni. Čitateľ si po prečítaní tejto knihy môže urobiť prehľad o tom, čo je to sociálna a kultúrna antropológia a čím je prínosná z hľadiska jeho vedného odboru. Podáva stručný prehľad

základných sociálno-antropologických teórií rôznych typov spoločenských vzťahov. Popri tom oboznamuje okrem iného napríklad aj s tým, čo je to a akú funkciu plní rituál, aké sú antropologické základy moci a sociálnej hierarchie, čo je to „dualita štruktúry“, ale aj vysvetlenie takých základných analytických kategórií ako sú sociálne systémy a siete, aký majú vzťah ku sociálnym skupinám, štruktúram a organizáciám... Táto kniha vysvetľuje mnohé pojmy a kategórie, s ktorými bežne narába aj politická analýza. *Sociální a kulturní antropologie* tak spolu s Balandierovou knihou *Politická antropologie* tvorí určité sociálno-antropologické obligatórium pre študentov politológie. V každom páde, ak nie ste sociálny antropológ a chcete lepšie pochopiť o čom vlastne píše Balandier, určite je vhodné si prečítať knihu od T.H. Eriksena.